

El dia que s'acabà la guerra civil, el primer d'abril del 1939, les Corts republicanes es reunien per darrera vegada a París. Tot i que Negrín va continuar com a president a l'exili, la victòria franquista posava el punt final a un govern que havia tingut la darrera seu a Elda-Petrer, al Vinalopó Mitjà.

A la mateixa hora, tres quarts de tres de la tarda, que el general Franco rebia un telegrama des d'Alacant que li confirmava la presa del darrer reducte republicà, el president Juan Negrín era a punt de comparèixer davant la diputació permanent de les Corts, reunida a París. Fou una reunió tensa, però, finalment, a les set del vespre, després de confirmar Negrín com a cap del govern a l'exili, s'aixecava la darrera sessió del parlament republicà. Aquell mateix vespre del primer dia d'abril del 1939, passades les deu, l'actor Fernando Fernández de Córdoba llegia el conegut comunicat de Franco, amb la famosa frase "cautivo y desarmado el ejército rojo", que anunciava la fi de la guerra. Aquell era també el final d'una legalitat republicana iniciada el 1931 i violentada pel cop d'estat militar de juliol del 1936.

Els darrers mesos de vida del govern de la República, de fet, van ser molt moguts. L'avenç de l'exèrcit franquista va obligar-lo a canvis de seu continuats i, per acabar-ho d'adobar, les divergències internes sobre la continuïtat de la guerra van fer aparèixer també l'amenaça de la conspiració. Tanmateix, l'inici del final de les institucions republicanes a l'interior, va arribar el 22 de gener del 1939 quan, en vista de la imminent entrada de les tropes franquistes a Barcelona, els governs espanyol, català i basc abandonaven aquesta ciutat en direcció a França. L'endemà, mentre els presidents Lluís Companys i José Antonio Aguirre travessaven la frontera pel coll de Lli, Negrín instal·lava el govern de la República al castell de Figueres, on tingué la seu fins a primers de febrer. Començava així el periple final d'un govern ferit de mort; un itinerari agònic que va transcórrer principalment per terres valencianes.

Última sessió. El primer dia de febrer del 1939 les Corts de la República

L'ocàs de l'últim president

eren convocades al castell de Figueres. Fou la darrera reunió del parlament en territori peninsular abans de partir cap a l'exili. A les deu passades de la nit començava una assemblea reduïda, amb només una seixantena de diputats, que durà fins gairebé la una de la matinada. Després d'un llarg discurs de Negrín, que va ocupar pràcticament tota la sessió, els presents van renovar el suport al govern i al seu programa. Amb el vot de confiança de les Corts, doncs, Negrín creuava la frontera francesa pocs dies després amb la convicció que calia continuar la guerra com fos. Però mentre Negrín es resignava a abandonar la lluita, el president de la República, Manuel Azaña, que ja ho donava tot per perdut, i el president de les Corts, Diego Martínez Barrio, optaven per marxar cap a París. De fet, només Negrín i el Partit Comunista consideraven que calia resistir com fos, tot esperant que la conjuntura internacional, amb la creixent amenaça que significava Hitler, propiciés un canvi d'opinió a les potències democràtiques europees i ajudessin la República. El 9 de febrer, el govern republicà celebrava un consell de ministres al consolat espanyol de Tolosa de Llenguadoc, en el qual es decidia de continuar la guerra. L'endemà, Negrín i el seu govern ja eren a Alacant. Des d'allí es traslladaren a València, on hi hagué un nou consell de ministres.

El president Negrín intentava re-

construir el poder de la institució que representava amb les restes del territori republicà que encara quedava. Per això, conscient de la importància de conservar Madrid, el 13 de febrer convocava novament el govern en aquella ciutat, que, d'aquesta forma, esdevenia una altra vegada capital de l'Espanya republicana. Però a Negrín li van començar a sorgir problemes amb els del seu propi bàndol: hi havia ben pocs oficials a l'exèrcit republicà que confiessin que la resistència era possible. Ben aviat, doncs, va començar a créixer un moviment d'oposició a la política de Negrín, encapçalat, sobretot, per militars fidels al coronel Segismundo Casado, cap de l'exèrcit del centre, també amb el suport d'importants sectors anarquistes i socialistes.

'Posició Yuste'. El dia 25 de febrer del 1939, els ministres de Negrín es van reunir per darrera vegada a Madrid. Aquell dia, el president del govern es va entrevistar amb el coronel Casado. Temorós d'una més que evident traïció de Casado, el president Negrín va decidir d'anar-se'n de Madrid i instal·lar el govern prop d'Alacant, en concret en una finca de la localitat d'Elda-Petrer, a la comarca del Vinalopó Mitjà, molt a prop de l'aeròdrom de Monòver i del port d'Alacant. Aquesta finca, anomenada el Poblet, va rebre el nom clau de *posició Yuste*. Com ha assenyalat José Ramón Valero al llibre *El territorio de la derrota. Los últimos días del gobierno de la II República en el Vinalopó*, aquella decisió va ser considerada com un error per molts membres del Partit Comunista, perquè es tractava d'un lloc molt allunyat de les ciutats grans, del front, de les indústries d'armament i, sobretot, de Madrid. Fos com fos, el president espanyol va trobar al Poblet allò que buscava: passar desapercebut i allunyar-se, fins i tot, d'alguns membres del seu exèrcit, com ara el coronel Casado.

A les tres de la matinada del 8 de febrer del 1939, el general Vicente Rojo (a la dreta) signà l'ordre de retirada de l'exèrcit republicà a Catalunya. Poc després, va passar la frontera juntament amb el president del govern espanyol, Juan Negrín (a l'esquerra)

La *posició Yuste*, de fet, no era un lloc especialment protegit, sinó resguardat per un contingent de tropes més aviat petit. Ara bé, la discreció amb què el president Negrín es va traslladar al Poblet va convertir aquesta casa en un lloc segur. De fet, ni els veïns d'Elda-Petrer no van ser gaire conscients que s'havien convertit en la seu del govern de la República. Segons que assenyala Valero, ni a la premsa ni a la documentació de l'Ajuntament no hi ha constància oficial del lloc on Negrín havia fixat la seva residència. De fet, la voluntat de discreció dels residents del Poblet era tal que fins i

tot disposaven d'un sistema propi per a proveir-se dels productes bàsics sense necessitat de comprar res als pobles veïns. Negrín havia pogut fugir de la pressió i el control a què el sotmetia el coronel Casado.

Sigui com vulgui, durant l'estada a Elda-Petrer, el president Negrín va rebre un dels cops més forts de tot el període final de la guerra civil. El 27 de febrer del 1939 els governs de França i del Regne Unit van reconèixer el govern de Burgos del general Franco, cosa que va implicar, gairebé immediatament, que el president de la República, Manuel Azaña, refugiat a París,

presentés la dimissió. Tot i que l'exèrcit republicà comptava encara amb un contingent d'uns 500.000 homes, l'opinió del general Rojo, convençut que la resistència era impossible, va portar el president Azaña a donar la República per acabada. Mentrestant, a Elda-Petrer, el president Negrín convocava una reunió d'urgència del consell de ministres per tractar d'aquesta qüestió. La dimissió d'Azaña, considerada una traïció per Negrín, deixava el govern republicà en una posició molt dèbil enfront dels opositors, que volien acabar la guerra mitjançant una negociació amb Franco.

La 'posició Yuste' no era un lloc protegit especialment. Ni els veïns d'Elda-Petrer no eren conscients d'acollir la seu del govern

Cop d'estat. Enmig de tot plegat, el dia 4 de març del 1939, el president Negrín va rebre el cop definitiu. Mentre la flota republicana ancorada al port de Cartagena es revoltava contra

la República i desertava en direcció al nord d'Àfrica, el coronel Casado creava l'anomenat Consejo Nacional de Defensa, que fou presidit pel general Miaja, i el proclamava govern legítim de la República. De fet, Casado, que cercava una pau negociada, havia estat en contacte amb agents del servei d'intel·ligència franquista des de final del mes de gener. Tal com assenyala Valero, el cop del general Casado va frustrar tots els plans de resistència de Negrín, de manera que aquest, el dia 6 de març, l'endemà del darrer consell de ministres a Elda-Petrer, va partir definitivament en direcció a l'exili des de l'aeròdrom de Monòver.

A partir d'aleshores, el Consell de Defensa, un cop controlats els comunistes que s'havien rebel·lat a Madrid, va mirar d'arribar a un acord amb el general Franco. Però Franco, com hem vist a les pàgines anteriors, va trencar sobtadament les negociacions i va ordenar l'anomenada *ofensiva de la victòria*, que va precipitar la fugida dels membres del consell cap a València. Posteriorment, el 29 de març, el coronel Casado abandonava la capital valenciana i es traslladava a Gandia, des d'on va sortir del país a bord del vaixell anglès Galatea. L'endemà passat, els darrers defensors de la legalitat republicana queien miserablement a mans dels franquistes al port d'Alacant.

D'aquesta manera, arribava el final de la guerra civil que havia esclatat tres anys abans. Mentre el govern de Burgos guanyava el control sobre tot el territori espanyol, les restes de la classe política republicana es disputaven la seva legitimitat: la dimissió de Manuel Azaña, davant la impossibilitat de reunir les Corts i de convocar eleccions, havia deixat la República amb un problema evident de representativitat. Finalment, però, com hem vist, la diputació permanent de les Corts republicanes confirmava altra volta Juan Negrín com a cap del govern a l'exili. El dia primer d'abril del 1939, mentre a Espanya, com diu l'himne falangista, començava a "amanecer", la República iniciava una nova vida, aquesta vegada a les fosques.

Xevi Camprubi

L'estació ferroviària d'Elda-Petrer tal com era durant la guerra civil, en una fotografia publicada al llibre *El territorio de la derrota. Los últimos días del gobierno de la II República en el Vinalopó*, de José Ramón Valero Escandell (Centre d'Estudis Locals del Vinalopó, 2004).

Vista general de la finca del Poblet, l'anomenada *posició Yuste*, a Elda-Petrer, on hi hagué la seu del govern de la República de final de febrer a principi de març del 1939 (imatge procedent del llibre de Valero Escandell).

Façana de l'edifici principal de la finca del Poblet, a Elda-Petrer, on Negrín va establir el seu govern a les acaballes de la guerra (imatge procedent del llibre de Valero Escandell).